

Список використаних джерел

1. Засанська О. В. Теоретичні основи боротьби з тіньовою економікою / О. В. Засанська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5. – С. 76–84.
2. Предборський В. Тінізаційний потенціал глобальних відносин наднаціонального рівня та стратегія його обмеження / В. Предборський // Підприємництво, господарство і право. – 2014. – № 5. – С. 46–47.
3. Прилипко Ю. І. Модифікації фінансового методу оцінки тіньової економіки / Ю. І. Прилипко // Статистика України. – 2009. – № 1. – С. 4–9.
4. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрями подолання : аналіт. доп. / Т. А. Тишук, Ю. М. Харазішвілі, О. В. Іванов ; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2016. – 96 с.

Поліщук Г. С. – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНОМУ ЗАВОЛОДІННЮ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ

Однією зі складових тіньової економіки, що становлять потенційну загрозу не лише для економічної системи країни, а й для навколишнього природного середовища, є нелегальне видобування природних ресурсів. Така діяльність нерідко набуває злочинних форм.

Загальновідомо, що кримінально-правовий вплив здатний суттєво впливати на охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів. Причому цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Обґрунтоване законодавче регулювання застосування заходів кримінально-правового впливу й ефективна правозастосовна діяльність здатні підвищити рівень дотримання та виконання кримінально-правових норм. Недостатньо продуманий і помилковий підхід законодавчих або правозастосовних органів у цій сфері, навпаки, здатний блокувати або помітно знизити потенціал

кримінально-правової заборони в запобіганні злочинних посягань екологічного характеру.

Водночас, як справедливо зазначається в юридичній літературі, оптимальним дослідженням є аналіз фактичної ситуації, а не норм права в якості самостійного об'єкта [1, с. 83]. Відтак, доцільним є не лише аналіз кримінально-правових норм із використанням формально-логічних прийомів і засобів тлумачення права, а оцінка отриманих результатів з позиції ефективності зазначених норм.

Досягнення ефективності в протидії злочинному заволодінню природними ресурсами неможливе без відповідних кримінологічних і статистичних досліджень, отримання достовірної інформації щодо кількісних та якісних показників злочинів цієї категорії та її комплексного аналізу.

Незаконне заволодіння природними ресурсами представлено доволі широким колом злочинів, які водночас є складовою більш масштабного утворення – екологічної злочинності. До злочинних посягань, пов'язаних із заволодінням природними ресурсами, належать: незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель (ст. 239¹ Кримінального кодексу (КК) України), незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах (ст. 239² КК України), порушення правил охорони або використання надр (ст. 240 КК України), порушення законодавства про континентальний шельф України (ст. 244 КК України), незаконна порубка лісу (ст. 246 КК України), незаконне полювання (ст. 248 КК України), незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249 КК України).

Як засвідчують публікації в науковій літературі [2], частка злочинного заволодіння природними ресурсами в загальній структурі екологічної злочинності становить понад 90 %.

Аналіз статистичних відомостей дає змогу оцінити рівень злочинного заволодіння природними ресурсами: 2015 року – 2859 злочинів. Понад половину з них припадало на незаконну порубку лісу – 1487. Майже однакові частки становлять браконьєрські посягання (незаконне полювання та незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом) і порушення правил охорони або використання надр (23,7 та 21,8 % відповідно). Решту (2,5 %) становить

незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель і незаконне заволодіння землями водного фонду в особливо великих розмірах.

Жодного злочину, передбаченого ст. 244 КК України «Порушення законодавства про континентальний шельф України», не обліковано не лише минулого року, а й за весь період існування зазначеної кримінально-правової норми.

Розглядаючи ж судимість за злочини цієї категорії, можна зазначити, що загалом протягом 2015 року було засуджено 906 осіб. Так, 96,8 % засуджених за злочинне заволодіння природними ресурсами або були звільнені від покарання, або ж до них застосовували такий вид покарання, як штраф. Інші види покарання, передбачені санкціями кримінально-правових норм екологічного характеру, практично не застосовували. Так, із загальної кількості засуджених лише дев'ять осіб було засуджено до позбавлення волі, троє – до громадських робіт, а 17 – до обмеження волі.

Отже, низький запобіжний потенціал правозастосовної діяльності у сфері протидії злочинному заволодінню природними ресурсами, невиконання каральної та превентивної функції практики притягнення порушників до кримінальної відповідальності та призначення покарання за порушення екологічного законодавства потребує змін у конструкції відповідних кримінально-правових норм.

Дослідження практики застосування норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за злочинне заволодіння природними ресурсами, дає змогу зробити припущення, що процес удосконалення цих норм, їх подальшої декриміналізації та депеналізації не буде обмежений.

Список використаних джерел

1. Ансель М. Методологические проблемы сравнительного права / М. Ансель // Очерки сравнительного права / отв. ред. В. А. Туманов. – М. : Прогресс, 1981. – С. 36–86.

2. Турлова Ю. А. Криминологическая характеристика экологической преступности в Украине / Ю. А. Турлова // *Leges viatae*. – 2015. – № 3/2. – С. 95–99